

շինուելու Յարկարածին վարձքն ապագային առկոսովն հանդերձ հասուցանելու պայմանաւ: Այս գաղափարը հնարաւոր կ'երեւայ վարչութեան, որ գործարարութիւնը իր հրամայել, միայն թէ կ'ըսէ՝ լրացնել պիտի համարուի Յանձնախմբին պաշտօնը երբ շինութիւնը աւարտի, բաշակները Ս. Յակոբայ Հոգաբարձութեան յանձնուին եւ փոխառուաց պահանջները հասուցուին, որուն համար յաջողութիւն կը մտաւ թէ Ազգ. վարչութիւնը հանդերձ կանխիկ շնորհակալեօք (գ. Պար. Անն.): Ուստի Մարտ 28 Հոգաբարձուաց ժողովոյն մէջ կ'որոշուի քանդել վեց փայտաշէն պզտիկ խանութները (անսանդ էր 126), որոնց երկրին վրայ պիտի շինուէր մտադրեալ Յարկարածիքը: Ուստի մինչեւ Ապրիլ 8 Զատին երրորդ օրը մինչը կը արուի վարձակալաց պարպելու իրենց խանութները, որոշեալ օրը հանձնելով խանութները կը պարկուրէին եւ կը քանդուին, բայց Յարկարածին շինութիւնը կը յապաղւի, բաժանորդագրութեանն սպասուած արգիւնը յառաջ չգալուն համար (գ. Ս. Թ. 8ր. 157):

Մինչ Յանձնախմբը պէտք եղած 3000 օսմ. ոսկին հայթայթելու համար Հասարակութեան մէջ փոխառուներ գտնելու կ'աշխատէր, Ազգ. վրչ. ժողովն ալ վաճառման հրահանգին քննութեամբ կը զբաղէր զոր աւարտելով՝ Մարտ 29ին բոլոր Ազգ. մատակարարութեանց կը լրէկէ օրինակ մը, որ ե հետագայն. —

Կաթողիկէ Հայ Հասարակութեան Եկեղեցեաց, Անկեանցի եւ այլ Ազգ. Հաստատութեանց սեփականութիւն եղող բնէնց եւ կալուածոց վաճառման եղանակին վերաբերեալ

Հրահանգ

յօդ. 1. Եկեղեցեաց, վարժարանց, Անկեանցի եւ այլ Ազգ. Հաստատութեանց սեփականութիւն եղող ինչք, ի բաց առեալ անոնք որ յատկապէս Կայսերական հրովարտական կամ իւրեւ իւրեւ կ'ըսէին հոգաւորականութիւնը կապուած ըլլալով անվաճառելի են, առանց աւղափել Ազգ. վարչական ժողովոյ որոշման եւ պատկանած Հաստատութեան Հոգաբարձութեան կողմէր զբաւորապէս առնուելու, եւ կամ թէ նոյն Հաստատութեան Հոգաբարձութեան կողմանէ առանց զբաւորապէս այն ժողովոյն արժանութիւնն ստացուելու չեն կրնար վաճառուիլ:

յօդ. 2. Որ եւ իցէ բնէնց եւ կալուածոց վաճառման պէտքն, զգուսն եւ անոնց փոխարժեքին ինչ բանի յատկացուած ըլլալով պատճառաբանեալ կերպով Հոգաբարձութեան կողմանէ զբաւորապէս Ազգ. վարչութեան պիտի ծառայուի:

յօդ. 3. Վարչական ժողովոյ որոշմամբ վաճառելի ինչք եւ կալուածք իրենց պատկանած Հաստատութեան Հոգաբարձութեան կողմանէ ըստ հետեւեալ պայմանաց աճուրդի եղանակաւ պիտի վաճառուին:

յօդ. 4. Վաճառման որոշումն արուած բնէնց եւ կալուածոց տեղն, տեսնին եւ հանգամանքն համառօտի յայտնելով՝ ազգաբարձութեան թուականէն պետաւ 8 օր վերջը աճուրդի դրուելով՝ աճուրդի պայմանաժամուն 31 օր ըլլալն եւ գնել փափագողաց վաճառելի կալուածին պատկանած Հոգաբարձութեան գիւմուր հարկն, ըստ կարեւորութեան կալուածին, մէկէն մինչեւ երեք լրագրի միջոցաւ ծանուցուելով հանդերձ՝ նոյն Հոգաբարձութեան եւ Պատրիարքարանի որահետուն կամ զրանց վրայ եւ Եկեղեցեաց բանկուն մէջ ծանուցումներ պիտի կախուին, նաեւ ծանոթ միջնորդաց ալ յայտ՝ մասին տեղեկութիւն պիտի տրուի:

յօդ. 5. Վաճառելի կալուածոց իւրաքանչիւրին համար աճուրդի յայտագիր մը պատրաստուելով՝ Հոգաբարձութեան առնապէսին եւ անդամոց միջոց կողմանէ պիտի ստորագրուի եւ Հոգաբարձութեան կնքով պիտի կնքուի: Աճուրդի յայտագիրն հետեւեալ ծանօթութիւնները պիտի պարունակէ. —

1. Վաճառելի կալուածին թաղը, փողոցը եւ թիւը:
2. Տեսակը եւ հանգամանքը
3. Սահմանները
4. Քանի կանգունէ բաղանայը
5. Բաժանմունքը եւ սենեակներուն եւ այլն եւ այլն թիւը:
6. Ծանօթութիւն մը թէ աճուրդին վերջին գինը տուողն (10%) տար առ հարկի՝ ապահովագրին մը պիտի առնուի, եւ թէ աճուրդի գնոյն ամբողջական վճարմամբ կալուածն առնելէ հրաժարող յաճախորդին տուած ապահովագիրն իբր հասցի՞ք պիտի արձանագրուի:

7. Ծանօթման օրուան պայմանաժամուն լրանալուն՝ հետեւեալ օրուան թուականը:

8. Աճուրդի համար Հոգաբարձութեան կողմանէ որոշուած նախաքանիւն:

յօդ. 6. Այս եւսով պատրաստուած աճուրդի յայտագրոյն մէջ աճուրդին մասնակցողաց կողմանէ եղած յայտումը նախնական գնոյն վրայ զուսմարուելով՝ քով մասնակցութեան թուականը եւ յաճախորդին անունը, մակահունը ու բնակավայրը պիտի նշանակուին եւ իր կողմանէ անձամբ պիտի ստորագրուի, եւ հետզհետեւ եղած յայտումներ մի եւ նոյն կերպով պիտի նշանակուին:

յօդ. 7. Ապահովագիրն իբր առանց պիտի պահուի եւ յաճախորդին գնել փափագած կալուածին ապահովագրոյն վերաբերեալ ընկալագիր մը պիտի տրուի:

յօդ. 8. Վերջին գինն իր վրայ մտացող յաճախորդին տուած ապահովագրին՝ աճուրդին ամ-

բողջական գինին պիտի գեղուի, իսկ եթէ անորոգ բեկման, Հոգաբարձութեան կողմանէ տրուած ընկալազորոյն ետեւ ըստ այնմ նշանակուելով ետ առանկէ յետոյ՝ ապա-հովագրին ամբողջապէս իր տիրել պիտի վերադարձուի:

յօգ. 9. Անուգը 31 որ շարունակուելէ յետոյ՝ վերջին օրը ժամը 10ին աճուրդին վերջացած ըլլալէ նշանակուելով՝ թուականն պիտի գրուի, եւ վերջին գինն իր վրայ մնացեալ յաճախորդին ստորագրել տալէ յետոյ՝ միւս յաճախորդաց ալ ձեռնթափ ըլլալէ նշանակուելով՝ իրենց կողմանէ ալ պիտի ստորագրուի, եւ աճուրդի գրուած կալուածին անկէ ասելի գին առաջ չգտնուիլն Հոգաբարձութեան կողմանէ ի ստորեւ տեղեկագրուելով պիտի ստորագրուի եւ պիտի կնքուի:

յօգ. 10. Անուգը վերջանալուն՝ Հոգաբարձութիւնն այն աճուրդը ծանուցանող լրագրոյն մէկ օրինակն աճուրդի յայտագրոյն եւ իւր դրամոր խորհրդածութեան հետ, մէկ շաբաթու մէջ Գերբընդինկ Հոգեւոր Տիրոջ մատուցանելով՝ վարչկամ քաղաքի մէջ աճուրդի գրուած ընկեց կամ կալուածաց վաճառումը նախապէս արձանուած ըլլալն ըստ ստանդարտութեան հաստատուելէ՝ եւ աճուրդի վերջնական գնոյն՝ որոյն կալուածին իրական տրեւքին հաւասար եւ աճուրդին գործողութիւնը կանոնաւորապէս՝ այսինքն ըստ ներկայ հրահանգաց կատարուած ըլլալը ընդունել եւ հաստատուել յետոյ՝ քննարկ գործողութեան կատարուելն պիտի ծանուցանէ. հակառակ պարագային այն աճուրդը բեկնուելու եւ վերստին սկսուելու որոշողութիւն տրուելով՝ ըստ այնմ պէտք եղածն ի գործ գրուելու համար պատկանած Հոգաբարձութեան պիտի յանձնարարուի:

յօգ. 11. Վարչականը կրնայ բացառութիւն ըլլալով՝ կալուածոյն առանց աճուրդի վաճառման որոշումն տալ, եթէ աճուրդի հետեւանօք վաճառման յետաձգուելուն պատճառաւ արտաքոյ կարգի վնասակար պարագայ մը ներկայանայ:

Ցեւեալ եւ հաստատուել ի վարչական Ժողովոյ եւ վաւերացեալ մերովս կնքով եւ ստորագրութեամբ

29 Մարտ 1903.

Պօլոս Պետրոս Ժ.Վ.
Իմանուէլեան
Վաթ. Պատրիարք Կիւրկէյ

Կէօշեան Երանիկ Ցուտուն 1903 Ապրիլ 19 առ Աստուած փոխուելով՝ Սամանեան Տ. Բառնաբաս Դ. Վ.՝ Կէօշեանց գերդաստանին մատրոնագետը, ըստ կանոնի հրահանգաց հանգուցելոյն, կը փոխելոյ յանձնել անոր կտակով Ամենապատիւ Հոգեւոր Ցեւեալ Իմանուէլեան Վաթ. Պատրիարքին, որ ժառանգորդները գու-

մարելով՝ ընթեռնուլ կու տայ անոնց առջեւ. Այս ընթերցումէ կ'իմացուի որ հանգուցեալ Ս. Յակոբ Ագգ. Անկիւնոցին 2000 օսմ. օսկւոյ արժողութեամբ գոհարեղէն նուիրեր է Հէօճէթը շէրիով վաւերացեալ 17 Մուհարրէմ 1317 = 1901 պայմանաւ որ յիշեալ գումարին կիսովն Ս. Յակոբայ մատուոց նոր շէնուի եւ անոր մէջ թաղուի իր մարմինը, միւս կիսովն ալ կալուած մը կառուցուի ի նպաստ սոյն Հաստատութեան: Կ'իմացուի դարձեալ որ կտակակատար կարգեր է Բճմեզ Կոմիտաս էֆենտին եւ Անտոն Պէկ Կէօշեան իր եղբոր որդին: Բայց այս կտակը այլեւայլ գոհարուութեանց բաղկեցնելով՝ գործարդութիւնը տարի մը կը յապաղի, որուն մանրամասնութիւնը պիտի տեսնենք յաջորդ տարուան մէջ: Միայն թէ հանգուցելոյն մարմինը, որ ի Ս. Յակոբ պահուած էր, շարաթէ մը ի Շիշի Ագգ. Գերեզմանատունը կը փոխադրուի. վասն զի մատրոն տեղը նոր շէնութեանց յատկացուած էր. ուրիշ տեղ մը չիտնել ալ Կայսերական հրամանի կը կարտէր, որ շատ գոռարին էր ձեռք բերել Սուլթան Համիտ Բ.ին օրով (Դւ. Պար. Առ. 1):

Վերջնութեւ Հոգաբարձութեան Ասենապետ Քիւրէլեան Գրիգոր հաշուց վերաբնութիւն խնդրած որ միայն քննիչ Յաննախուսէն, եւ ասոր համար իր կողմանէ փոխանորդ կարգած Ժահն Յովհաննէ հաշուապետը: Ասիկա երբ կը խնդրէ ուսումնասիրութեան համար առն տանիլ հաշուետւումները, Ագգ. Վրջ. Ժողովը ոչ միայն չ'արտօներ այլ եւ խստիւ կ'արգիլէ անխտիր ամէն մատակարարութեանց ո՛ր եւ գրութիւն գիւտանէ գուրս չ'ստնել, հետեւաբար վերաբնութիւնը կը կատարուի Ս. Յակոբայ խորհրդարանը, Քիւրէլեանի մահունէ ետքն ալ՝ որ տեղի ունեցաւ 1903 Օգ. 16, Հոգաբարձութեան Ասենապետ Գարտաշեան Յովհաննէ Սեպ. 1/14 նամակաւ իր խնդրէ Ագգ. Վարչութենէ՝ զեկուցանել Պատրիարքական Դիւանին, որ հանգուցելոյն ժառանգորդաց ընկեց փոխանցման համար իլմուխալէր Եանուցադիր շարուի, մինչեւ որ իրենց հօր 60 օսմ. օսկւոյ խնդիրը չկարգարեն. բայց թէ ինչ հետեւանք ունեցան այս գործնական միջոցները... արձանագիրը կը լռեն: Դեկտ. 1/14 թուակիրովն ալ կը յանձնարարէ բժշկապետ Գոկոս. Գեօրգ. Զօհրապի գտնուել Անկիւնոցին համար կնիստարարել, որ անառւժ մը եւ յիմարառւժ մը: Գոկոս. Գեօրգ. Քիւրէլեանն ալ օժանդակ բժշկութեան կը կոչէ Գոկոս. Զօհրապի տրա-

մաքրութեան ներքեւ: Առաջնոյն համար կը ներկայացուի Դոկտ. Վիլհելմ Մալարանը, երկրորդին՝ Դոկտ. Միխայիլ, իսկ երրորդին համար՝ Դոկտ. Յովհ. Պալատասարեանը: Երբ Մալարանը Անկելանոց կը մտնէ, Դոկտ. Ջարգաբեանը կը հեռանայ ընելով թէ երկու վերաբուժէն կրնար մի եւ նոյն տեղ գործել:

Գեորգ Դալլաս նշանաւոր դեղագործ ի վ Պոլիս ինչպէս նախընտրեալ երեք տարիներուն մէջ Անկելանոցի դեղարանին պահանքները լրացուցած էր, 1904 տարւոյ սկիզբն ալ կը նուիրէ Ս. Եփրայիմ ութ տեսակ դեղորայք եւ բաղարձակաւ դեղահատի գործիք մը: Մահճուպեան Պետրոսն ալ քաջ մը ափիոն: Սամանեանն այս ամէնուն համար իր խորին շնորհակալութիւն ի գիր յայտնելէ ետքը՝ փետր. ամսոյն սկիզբը ձեռք կը բռնէ Զատիկի հանգանակութեան, եւ ըստ այսմ՝ Հասարակութեան մէջ ջրուելու համար տոմարկաց յատուկ տետրակներ կը յանձնէ հետեւեալ անձանց, որ եւ Մանուէլեան Միհրան, Մահճուպեան Պետրոս, Թափազեան Արթիւր, Միհրանեան Գրիգոր, Էմինեան Անտոն, Զիրաջեան Սահակ, Եագուիթեան Զենոբ, Արեւելեան Գեորգ, Ալեքսանեան Ալեքսան, Քիթապեան Գրիգոր, Աճմեան Գրիգոր եւ Համարեան Յովհաննէս: Այս ամէնը կարգադրելէ ետքը՝ ոստիկանութեան ձեռք կ'արտօքսէ Ալեքսանդրեան 11 ընտանիք, անձինք 41 իրենց անառակութեան համար: Սամանեան չի կրնար սակայն հանգանակութեան արդիւնքը տեսնել, վասն զի 1904 փետր. 18 յանկարծական մահուամբ առ Աստուած կը փոխուի, թողլով յիշատակ անմուտ Անկելանոցի մէջ, որ իր ծագումէն ի վեր չէր ունեցած այնպիսի փայլուն եւ բարեկարգ վիճակ մը, որ ունեցաւ. ողջացեալ Ատենապետին կեցածայ կրկին շրջանի պահուն, եւ մինչեւ ցայսօր դեռ անոր կարգադրութիւններով կ'ընթանայ Ազգ. Անկելանոցը, եւ զինքը նախընտրէր օրհնութեամբ կը յիշէ անոր անուրը:

Սամանեանին մահուամբ գարնալ կը շեշտուի Ազգ. ՎՋԷ. Ժողովոյն 5 Մարտ նիստին մէջ Գարաաշեան Յովհաննէսի ատենապետութիւնը, եւ աւելի գործն զեր մը կատարել կը յանձնարարուի, եւ միանգամայն Եփրայիմէն շինութեան Յաննախուսէին Ատենապետութիւնը ստանձնել: Գարաաշեան կ'ընդունի այս ամէնը, միայն թէ կ'ըսէ՝ Ժողովը ձեռնառն ըլլալ ինձի քանի մը առկա ինչպիսիք կարգադրելու: Ա. փութացնել Եփրայիմէնին շինութիւնը,

որուն յապաղումը եւ քանի մը խանութներու կանուխ քանութիւնը արդէն մեծ ֆուս հասուցած են Ս. Եփրայիմ: Բ. Անկելանոցին 3000 օսմ. ոսկին, որ անտոկոս գրամմատուն գրուած է, Եփրայիմէնին շինութեան յատկացուի, ինչպէս նաեւ որուն համար թէեւ յատուկ Յաննախուսէ մը կազմուած է, սակայն մինչեւ հիմայ վերջնական որոշողութեան մը չէ յանգած, որպէս զի օր առաջ շինութեան ձեռնարկին խողովո նկատի առնելով շինութեան յետաձգուելուն պատճառները, զորս մի առ մի կը պարզէ Դեղաբուժան Գասապեան Վիլհելմ, պնդողն կը յանձնարարէ փութով ձեռնարկել Եփրայիմէնին շինութեան:

Գարաաշեան իր խոստման համամաս կը սկսի յաճախել ի Ս. Եփրայիմ, եւ Ատենապետի դերը գործնականապէս ձեռք կ'առնու: Եւ նախ կը փութայ կատարել աշխուկութեան պարագը մը, գրելով իր նախորդին ընտանեաց, յետագայ ցաւակցութեան նամակ:

Մեծաշուք Ցեարք

Սամանեան Եփրայիմ եւ Բարդիկէ Էփեսոսիք եւ

Աղիւսաշուք Ցիկնայք Թոփանեան Զինչիկ եւ Յովհաննէս

Բոլին, ծնեալք Սամանեան

Հոգաբարձութիւն կը փութայ ներկայիս իւր խորին վշտացութիւնը մատուցանել Զեյթ. իւրաքանչեւի իրտեսան առթիւ յանձին Զեր ողբացեալ եղբոր Գեորգարդիէ Բ. Բառնարատ Դժ. Վ. Սամանեանին, եւ մաղթել յերկնից միութարութիւն արմատից սիրտբուն աղին զերգաստանիդ:

Արդարեւ ողակիր Հոգաբարձութիւն կը փափաքէ թէ իր պաշտօնութեան եւ թէ ընդհանուր պատասխարէլը նուիրական մէկ պարտականութիւնը կատարել յետ վախճանին տնոր՝ որ ամէն կերպով վերականգնելու փութելու հոգաւ Հաստատութեան, ճարտար ուղղեցողն Հոգաբարձութեան եւ Միթիթարիէն բովանդակ առաւանդից Անկելանոցի, եւ որուն յիշատակը միշտ անմուտ պիտի մնայ ամէնու սրտին մէջ: Կը խնդրէր արդ. որ հաճիք ընդունի մեր ցաւակցական այս անկեղծ հաւատքներ եւ խոնարհ յարգանքները:

Բանկալիք, 7/20 Մարտ 1904:

Ատենապետ խորհրդի Հոգաբարձութեան Յովհ. Գարաաշեան (զ.ւ. Ս. Եփ. Թշ.)

Ստորագրողը ձեռք կ'առնու ապա հանգուցեալ կեանքին երանիկ ճշտութիւն կտալը, ոչ միայն իրրեւ Ատենապետ Հոգաբարձութեան

այլ նաեւ իրրեւ ներկայացոցիւ Ազգ. վարչութեան՝ կապիւ գործարարութեան համար կարգուած Ծանձնախմբին մէջ։ Այս կտակով կ'ընտելոյրէին Ս. Թակրայ, ինչպէս մեր ընթերցողաց արգելն ծանօթ է (սեւ վերը), 2000 օսմ. ոսկի արժողութեամբ գոհարեղեններ, որ ըստ գնահատման երեւելի արուեստագիտաց 1300 օսմ. ոսկիէ աւելի չեն արժան, հետեւաբար եւ անհատման կտակին պայմանաց։ Ուստի պէտք էր այն պայմանները համեմատել գոհարեղենաց արժեքին հետ, որուն մէջ Գարաշանն կը յաջողի համաձայնութեամբ կտակաւորաբար, եւ ըստ այնմ կը անդելկագրէ Ազգ. վրջ. Ժողովին, որմէ հետեւեալ պատասխանը կ'ընդունի անմիջապէս։

Պատուական Հոգաբարձութիւն

Անկեանցիկ Սրբին Թակրայ

Ընդունելով Ապրիլ 22 Ձեր Թուակիր պաշտոնագիրը՝ ներկայացոցիւք լայն Վարչական Ժողովոյ գումարանին։

Յիշեալ Ժողովը քաջ իսկ տեղեակ է, Մեծաշուք Տեառն, հանգուցեալ Երանիկ Տաւուսի Կեօշեանի Շէյխի գաղտնիքն հաստատեալ մի Վաշիշիկի Հեօշեանի Ս. Թակրայ Անկեանցիկ 2000 օսմ. ոսկի կտակած ըլլալուն, պայմանաւ որ հաստատութեանդ մէջ մատուա մը շինուելով՝ իր մարմինը Թաղուն անդ, եւ Հոգաբարձութեանդ ու Ժառանգորդաց համաձայնութեամբ որոշած էր այն գումարին 1000 ոսկին յատկացնել յիշեալ մատուա շինութեան, եւ միւս 1000 ոսկիով գործարարել Վաշիշիկին։ Սակայն տեսնելով որ հանգուցեալը իր կտակած 2000 ոսկեց անդ՝ միայն իր գոհարեղենները Թողած էր, զոր արուեստագէտք հազիւ 1300 ոսկի կը գնահատէին, եւ հանգուցեղեն թողած աւելի կարասիները քանի մը հարկեր ոսկի միայն կ'արժէին, որ իր ունեցած միւս պարտուածքը հազիւ կը բաւէր, եւ անարժ կալուածքը Կաշի ըլլալուն՝ կարելի չէր կտակեալ 2000 ոսկեց պակասը անով մարդոջնելին, հաւանած էր վերջապէս Վարչական յիշեալ գոհարեղենները 2000 ոսկեց փոխարէն ընդունիլ Գաւեհին։

Այդ կը ծանուցանէ թէ Անկեանցիկն մէջ մատուա մը շինութիւնը առ Ժամանակ կարելի ըլլալով՝ Մի-Ինֆլիկ Կեօշեան Ետուն Պէյին, Կեօշեան գերդաստանին եւ Հոգաբարձութեանդ մէջ՝ հետեւեալ պայմաններով համաձայնութիւն կը գոյարած է։

Ս. Հանգուցեալը Շէյխի գերեզմանատան մէջ Թաղուելով՝ վրան Հոգաբարձութեանդ կողմանէ 300 ոսկեց արժողութեամբ շերիմ մը կառուցանել։

Բ. Մնացեալ գոհարեղենաց արժանեաց փոխարէն Անկեանցիկ կալուածներէն 2 քալ տաւը վրայ հանգուցեղեն արձանագրութիւնը

չնէլ եւ Անկեանցիկը նուիրատուութեանց տուածին մէջ նոյնը նշանակել։

Գ. Գոհարեղենք Հոգաբարձութեանդ պիտի յանձնուին։

Դ. Ի պահանջել հարկին կառուցեալ շերիմն նորագոյնութիւնը Ս. Թակրայ Անկեանցիկն պիտի կատարուին։

Ե. Հանգուցեղենը մահուան օրը (19 Ապրիլ 1903) Ս. Թակրայ մատուա մէջ տարին մի ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, եւ իր գերեզմանին վրայ թիւ պատարագ մը՝ շերիմն նուիրանալ օրը։

Վարչական լաւ ի ընտելութիւն առաւ այն համաձայնեալ պայմանները, ինչպէս նաեւ կառուցանելի շերիմն յատակագիծը, եւ ստորագրուելիք պայմանագրոյն պատճենը, զորոնք բոլորն ալ ի գէպ գտանելով ընդունեցաւ, եւ հաստատելով համաձայնութեամբ կը վերագրարձնէ առ Ձեզ հանդերձ որոտային շնորհակալութեամբ, որ այնպիսի գծուարին ինչդիւր մը վերջապէս կարգադրուեցաւ Ձերովդ Ընտիւք եւ անխնայ վատակովք։

Յանձնարարելով միայն որ փութով գործարարին ընկալեալ պայմանք՝ եմք

Բերա, 24 Ապրիլ 1904։

Աւետիս Աղբեկեանցիկ Սրբի Թակրայ

Կաթ. Տեղապահ

(չ. Պար. Աս.)

Իսկ գոհարեղենաց յանձնուելուն գալով՝ Գարաշանն հետեւեալ կը յայտնէ Ազգ. վրջ. Ժողովոյ Ապրիլ 30 նիստին մէջ։ Անդամք Ծանձնախմբին, կ'ըսէ, Ազգեան ղեկաւորն էֆ. ի գրասենեակը գումարուելով համաձայնութեամբ կարգադրեցին Կեօշեան Երանիկ Տաւուսի կտակած գործը հետեւեալ կերպով։ Նախ Հոգաբարձութեան կողմանէ յանձնուեցաւ Թուամայեան Յովհ. Ն. Վ. ին, մատրանապետ Կեօշեան գերդաստանին, 300 ոսկեց մուրհակը, հանգուցեղենք քոյր Սոֆի Տաւուսի յանձնուալ պայմանաւ իրր անաղ հանգուցեղեն շերիմն շինութեան համար ի գերեզմանատան, եւ արձանագրութիւնն ստորագրուելով՝ ընդունեցանք գոհարեղենները պահուակով, եւ անոնց ցուցակը շինուեցաւ։ Այս յայտարարութեան վրայ Ժողովս միահամուռ շնորհակալ կ'ըլլայ Գարաշանն Յովհաննէն էֆ. ին, որ իւր նախաձեռնութեամբ յիշեալ կտակին գործարարութիւնը աւարտեցաւ։

Գոհարեղենները գրամատուա մը կը զեւտելուին, եւ զանոնք իսխելուն վրայ կը խորհուի, որոնց միւսին 1800—1850 օսմ. ոսկի տուող վաճառականներ կը գտնուին, բայց Կեօշեան Ետուն Պէյի գոհարեղենաց աճարկով

ծախուելուն փափաք կը յայտնէ, զոր յարգելով Յանձնախումբը՝ սոյն գործը կը յանձնէ ոսկերիչ Ջիլբրոնեան Սահակ եւ Թուլայեան Յովսէփ Էֆենդիներուն: Միւս կողմէն Հոգաբարձութիւնը խոստացեալ շէրմին շինութեան կը ձեռնարկէ ըստ հաւանեալ յատակագիծին, եւ յաւարտ շինութենոյն 300 ոսկւոյ մուրհակը ետ կ'առնու. Վեօշեան Սփիի Ցուտուլէն: Թիւ 2 տան վրայ ալ կը զետեղէ ձուածեւ կնիայ տախտակ մը հետագայ վերտառութեամբ:

ԹԷՀԱՅԱԿ

ԵՐԱՆՈՒՀԱԻ ՎԵՌՇԷՆԻ
ՀԻՐՏԱԿ 19 ԱՊՐԻԼ 1903

Գերեզմանատան Հոգաբարձութիւնը կրկին գրութեամբ կը խնդրէ Վեօշեան Երանուհւոյ շէրմին երկրին փոխաբեւոյնը Ազգ. ՎՋԷ. Ժողովը նկատի առնելով յիշեալ Հոգաբարձութեան կողմէն անձկութիւնը կ'որոշէ 25 կանգուն քառակուսի երկրին համար նոյնչափ օսմ. ոսկի վճարել, եւ ըստ այսմ իմաստի կը գրէ Անկիւնեցի խորհրդին:

Թարկաբաժնի շինութեան Յանձնախումբին կողմէն երկրորդ տեղեկագիր մ'եւս կը ներկայանայ նորընտիր Ազգ. ՎՋԷ. Ժողովոյն, որով կը ծանուցուէր ըստ առաջնոյն՝ թէ 3000 ոսկի միայն ունիք առձեռն պարտաս, եւ նոյնչափ գումարի եւս պէտքը կը յայտնէր (տես վերը): Ասոր համար Ժողովս կ'որոշէ տեսնել իր նախորդէն ընդունուած յատակագիծը եւ իրեն ներկայացնել զգամ հայթայթելու գործնական միջոց մը, եւ շինութիւնը առաջարկել Semprianին որ գործառու ճարտարապետ մ'է: Գարտաշեան իբրեւ անգամ վարչութեան եւ Յանձնախումբին կը յայտարարէ թէ շահաւոր վերելանք այս առաջարկը, ըստ որում աւելի չհետախուռ եւ նա քան թէ գործառու. ուստի նախկինին նման առաջարկ մը կ'ընէ, այսինքն Հասարակութեանս մէջ պարտաւոր հակներ հասնել 100 ոսկի արեօորութեամբ 5% (հինգ առ հարիւր) տոկոսով եւ հինգ տարուան մէջ մաս առ մաս հատուցանելու պայմանաւ, որուն իբրեւ երաշխաւորութիւն ցոյց կու տար Եւրպաբաժնին վարձերը, Ժողովս կ'ընդունի այս միջոցը, միայն թէ, կ'ըսէ, իբրեւ առաջարկ ի գիր ներկայացուի մեզի եւ 100 իրանոցէն զատ՝ 50 նոց եւ 25 նոց պարտաւոր հակներ եւս հանուին: Այս ծանօթութիւնները քաղուած են Ազգ. ՎՋԷ. Ժողովոյ 4 եւ 21 Մայիս նիստերուն անենագրութիւններէն: Բայց այս միջոցը եւս

նախորդին պէս չի կրնար գործադրուիլ, որով Գարտաշեան վարչականին Սեպտ. 17 նիստին մէջ խնդրոյս ամբողջ պատմութիւնը կ'ընէ, նախ կ'ըսէ՝ Սամանձեանի տաննապետութեամբ Յանձնախումբ մը կ'արգուելով՝ յատակագիծ մը չեւեռեցաւ. Գաղէգեան (Սարաճ) Անտոն ճարտարապետէն, որ 5000 լիւրայի հանեց Եւրպաբաժնին շինութիւնը: Ս. Եակոբ 3000 միւսն ունէր, մնացածը կարելի է, ըսուեցաւ, հայթայթել, բայց հնար չեղաւ, եւ այս միջոցս իբրեւ թէ մէկ ինչ պատրաստ ըլլար, խնդրութեան վերադառնալու: Ապա համաձայնութեամբ Լեւոն Վիւրդեան եւ Անանեան ճարտարապետաց 6100 լիւրայի բարձրացաւ անոր շինութեան ծախքը, միայն թէ այս վերջինը 1000 լիւրայ ապառիկ թողուլ կը խոստանար: Կը մնար դարձեալ խնդիր 3000 լիւրայի հայթայթման որ կը պակսէր, որուն համար ազգային փոխառութեան մ'ընել ըսուեցաւ, որ եթէ իրականանար, խնդիրը կը լուծուէր: Արդ՝ կ'ըսէ Գարտաշեան, այս փորձ եւ անտեսագէտ անձնաւորութիւնը, թողուք այս խնդիրը եւ հոգը իր փշակին մէջ եւ 10 տուն շինելը էլ միւս-ճաղը փողոցը միւս տուններուն շարունակութեամբ, իւրաքանչիւրը 280 օսմ. ոսկւով եւ կամ աւելի նուազով, եւ Եւրպաբաժնին վրայ խանութ մը 500 ոսկով:

Այս առաջարկները կ'ընդունի վարչութեան եւ Յանձնախումբ մը կը կարգէ հետեւեալ անձինքներէ, որ են Գասապեան Վիլհէմ, Մուրտեան Վիլհէմ, Ազնաւոր Անտոն եւ Mr. Loberg, ճարտարապետ հասարակաց շինութեան պաշտօնարարին: Եւ առ այս պէտք եղած թուղթերը պատրաստել կը հրամայէ՝ հաստատութիւնը իրեն վերապահելով, եւ գործը յանձնել Վիւրդեան ճարտարապետին: Այս որոշումները վարչականը իր նախագահ Անենագեանի միջոցաւ 4 հոգ. 1904 առանձին նամակով ծանուցանել կը փութայ վերնշահակաւ նորընտիր Յանձնախումբին աւելն անգամ, իրենց ընտրութիւնը եւ պաշտօնը:

Այս ծանուցիչն գործող մէջ Գարտաշեան չի մոռնար նաեւ պարտասել եւ զրկել Ազգ. վարչութեան իր եւ իր նախորդէն մնացած հինգ տարուան հաշիւները, որոնց քննութիւնը ի 5 Յուլիս Գեր. Պոլոս Գաղբիկեան Ծ. Վ. ի եւ Միրտիչ Էնթեթիճեանի կը յանձնուին: Մի եւ նոյն թուականաւ կ'արտօնուի նաեւ Հոգաբարձութիւնը ծախելու 280 կանգուն գետնը 70 օսմ. ոսկով, որ ի Գերի-Էնթ Գասթմ Բաշա փողոց Թիւ 37: Ի մէջ այլոց կ'արտօնուի նաեւ.

գրամատունէ մը 300 սսկի փոխառութիւն ընել եւ վճարել պետական տուրքերը եւ Անկէլանոցին ցրել պարտքերը, եւ ապա հասուցանել զայն Ազգ. փողոցի տան վաճառմամբ, որուն համար կ'ըսուէր՝ թէ տեղւոյն անպատեհ հոգեմտական պատճառաւ յաճախակի չի վարձուիր, որամական այս նեղութենէն առիթ առնելով՝ չոգաբարձութիւնը 15/28 Սեպ. նամականէ կ'առաջարկէ Ազգ. վարչութեան հաստատել Պատրիարքական գիւնդին կանոն մը նպատակ ունելու Անկէլանոցին համար պաշտօնական գործառնութիւններէն հետեւեալ կերպով. — Նշանախօսութենէ Ա. Բ. Գ. Սարգէս 1, 2, 3 մէճիտ: Կալուածական առուծախէն 1%, Կոտակաց եւ Ժառանգութեան հաստատութենէն նոյնպէս 1%, ճամբորդութեան իմամխալիքը մէճիա 1, 2, 3 ըստ առթիւն, եւ կը յաւելու որ այս սովորութիւնը կար Ձուքուրեան Յովհաննէս վ. Առաջին Ազգապետ Բիսկոպոսին ժամանակէն:

Ազգ. վճռ. Ժողովոյ Հոգեւ. 1 Նիսիսի մէջ կը կարգադուի Ս. Թակորայ Հոգաբարձուաց հրաժարագիրը եւ կ'ընդունուի, միայն թէ շարունակել կը ինդուի իրենց պաշտօնը մինչեւ որ ուրիշներ իրենց տեղ փոխանակեն: Եւ կ'որոշուի որ յետագայ Հոգաբարձութեան տեղամասը մին ըլլայ մոխրի, միւսը՝ ճարտարպետ, եւ երրորդը՝ փաստաբան որպէս զի գիտութեամբ իրաց վարեն այն պաշտօնը: Եւ գտնուին միանգամայն մնայուն հսկող մը եւ քանի մը մայրապետք Անկէլանոցի մէջ, Ժողովը չցրուած շնորհակալ կ'ըլլայ հրաժարեալ Հոգաբարձուաց, եւ ի մասնաւորի անոց Ատենապետին Գարտաշեան Յովհ. Էֆ. Ին, խնդրելով միանգամայն որ միշտ անուցանէ իր սերը Ազգ. Անկէլանոցին վրայ, որ փոխադարձ շնորհակալութեամբ խոստացաւ ձեռքէն եկած օգնութիւնը չզլանալ:

Մինչ Ազգ. վարչութիւնը բաղանք կը յայտարարէ որ Անկէլանոցին մէջ քանի մը մայրապետ գտնուի, եղածներէն մին Հուպուրեան Քոյր Թագուհին Նոյ. 2ին կը մեկնի, տնտեսով որ իր ընկերուհւոյն տղուած խոստումը անպայման կերպով կը յապաղէ (տես վերը): Բայց Քոյր Երանուհի Աւրիանիան հիւանդապահ չի պաշտօնի յուսալից կը սպասէ՝ զի փոքր մինչեւ երբ:

(Հարսնութիւն) Հ. ՆՍԱՀԱՅ Վ. ՍՐԱՊԵՍՆ Միտքաւ Անտոնէան:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Վ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

Կ.ՊԱԼՍՏԻ, ԱՐՔ. ԿԵՍՐԻՐՈՑ ՊԱՆՍՏԻՆՈՍԻԱՆՍ

1670—1738

Հատեանութեան և գրագետներու Յակոբ Վ. Վիլոտ (P. Jacques Villotte) գաղղիացի Յիսուսեան կրօնաւորը, որ իբրեւ քաջ հայագետ 1684էն ի վեր առաքելութիւն կատարած է Հայաստան եւ Պարսկաստան Հայերու մէջ, եւ 1710—1714 հինգ կրօնական գրքեր հրատարակած է՝ իր լատին-հայ մեծ բառգրքէն զատ:

Ասոր հրատարակած գրքերու մէջ կայ 58 էջէ բաղկացեալ փոքրիկ տետրակ մը, որուն վերնագիրն է. «Պատմութիւն Կաթողիկոսաց եւ Թագաւորաց Հայոց: Հարադրեալ ի Յակոբ Վ. Է ի կարգէն Յիսուսեանց, եւ սպեցեալ իսարճիք եւ հոգաբարձութեամբ Տեստն Արութենի արհիեպիսկոպոսի Կ. Պոլսեցոյ, 1713 Սեպտ. ի 30 ի Էլէէտիկ, ի տպարանի Ատենիսի Պոլսի, Մեծաւորաց հրամանաւ:» Հեղինակը ունի տետրակին մէջ մասնաւոր իրենց կաթողիկէ հաւատքի հետեւող մէկ քանի կաթողիկոսներ: Տետրակին յիշատակարանին մէջ կ'ըսուի. «... Յիշեսցէ զի յոյս ածող սորին Տէր Յակոբ Վ. ի կարգէն Յիսուսեանց, եւ ընդ նմին Ստամբուլի Տէր Եպրովիմ Նախկոպոս ՊԱՏՃԱՌ տպագրութեանս սորին...»:

Նոյն Յակոբ Վ. 1714ին ի Հոմ, Ս. Ժողովոյ տպարանին մէջ տպած է նաեւ «Մեկնիչ Սորոյ Աւետարանին»: Ասոր մէջ Հայոց ներկայ Եկեղեցւոյ եւ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ տեսնուած մէկ քանի տարբերութիւնները բաւական ընդարձակ կը չօգտէ՝ ի պաշտպանութիւն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ վարդապետութեան: Ասոր սկիզբը կայ «Վկայութիւն Եպրովիմ Վ. ի Արհիեպիսկոպոսի Կեսարիա Պալեստինայ, հայերէն եւ լատիներէն. Լատիներէն թարգմանութեան մէջ անունը կը դրուի Anastasius փոխանակ Եպրովիմին: Այս վկայութիւնը, ինչպէս նաեւ նոյն տեղ տպուած Գրիգոր Արքեպ. ի Եդեսիոյ եւ Յովակիմ Արքեպ. ի Զուղայեցւոյ վկայութիւնները, պետք է որ 1712ին վերջեր կամ 1713ի սկիզբները տպուած ըլլան. վասն զի անոնցմէ ետքը կայ Յիսուսեանց Աւրայիկ հրամանագիրը տպագրուելու, 7 Յունիս 1713 թականաւ, որուն մէջ կ'ըսուի թէ այս գիրքն որովհետեւ արդէն Ս. Ժողովէն քննուած